

تبیین تجارب اساتید در روند نگارش پایان نامه دانشجویان تحصیلات تکمیلی: یک مطالعه کیفی

سینا ولیئی^۱، پروانه تیموری^{۲*}، طاهره پاشایی^۳، افشین بهمنی^۴

چکیده

مقدمه: یکی از بخش‌های مهم دوران تحصیلات تکمیلی نگارش پایان‌نامه است که جنبه آموزشی و پژوهشی داشته و برای دانشجو و اساتید تجربه‌ای منحصر به فرد می‌باشد. مطالعه حاضر با هدف تبیین تجارب اساتید دانشگاه علوم پزشکی کردستان در روند نگارش پایان‌نامه دانشجویان تحصیلات تکمیلی انجام شد. روش بررسی: مطالعه حاضر با رویکرد کیفی و به روش تحلیل محتوای قراردادی در سال ۱۳۹۸ انجام شد. با روش نمونه‌گیری هدفمند ۱۲ استاد شاغل در دانشگاه علوم پزشکی کردستان با تجربه مشارکت در پایان‌نامه دانشجویان تحصیلات تکمیلی به عنوان استاد راهنما انتخاب و با آنان مصاحبه نیمه ساختارمند به-عمل آمد. مصاحبه‌ها ضبط، دست‌نویس و با روش تحلیل محتوای قراردادی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. نتایج: از تحلیل داده‌ها چهار طبقه (۱) آماده‌نبودن دانشجو، (۲) اولویت‌نداشتن تحصیل، (۳) کار گروهی ضعیف و (۴) مشکلات اجرایی در رابطه با تجارب مشارکت‌کنندگان در روند نگارش پایان‌نامه استخراج گردید. نتیجه‌گیری: با توجه به یافته‌های مطالعه و نقش مهم اساتید و دانشجویان در روند نگارش پایان‌نامه ایجاد آمادگی و درگیر شدن بیشتر دانشجویان با روند نگارش پایان‌نامه، برنامه‌ریزی جهت هماهنگی بین بخش‌های مختلف، تقویت روحیه کار گروهی و بهبود سیاست‌ها جهت ارتقاء روند نگارش پایان‌نامه پیشنهاد می‌گردد.

واژه‌های کلیدی: تجربه، استاد، پایان‌نامه، تحصیلات تکمیلی، مطالعه کیفی

- ۱- دانشیار، مرکز تحقیقات مراقبت بالینی، پژوهشکده توسعه سلامت، دانشگاه علوم پزشکی کردستان، سنندج، ایران.
- ۲- استاد، گروه آموزش بهداشت، مرکز تحقیقات عوامل اجتماعی موثر بر سلامت، پژوهشکده توسعه سلامت، دانشگاه علوم پزشکی کردستان، سنندج، ایران.
- ۳- دانشیار، گروه آموزش بهداشت، مرکز تحقیقات عوامل اجتماعی موثر بر سلامت، پژوهشکده توسعه سلامت، دانشگاه علوم پزشکی کردستان، سنندج، ایران.
- ۴- استادیار، گروه آموزش بهداشت، مرکز تحقیقات عوامل اجتماعی موثر بر سلامت، پژوهشکده توسعه سلامت، دانشگاه علوم پزشکی کردستان، سنندج، ایران.

* (نویسنده مسئول): تلفن: ۰۹۱۸۳۷۳۷۳۰۳ پست الکترونیکی: parvaneh.tay@gmail.com

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰ / ۰۲ / ۲۱

تاریخ بازیابی: ۱۳۹۹ / ۱۲ / ۲۴

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹ / ۱۰ / ۲۹

مقدمه

نگارش پایان‌نامه یکی از مهم‌ترین زمینه‌های پژوهش در دوران دانشجویی است که در آن دانشجو اصلی‌ترین جزء آن می‌باشد. پایان‌نامه علاوه بر فراهم آوردن امکان خودارزیابی دانشجو از توانایی‌های ذهنی (۱)، موجب کسب مهارت‌های تجربی در یادگیری (۲) روش تحقیق می‌شود. موفقیت فرآیند تحقیق پایان‌نامه منوط به عواملی مانند کیفیت منابع علمی، همکاری سازمانی، دسترسی به اساتید راهنمای توانمند و فرآیند اجرایی مناسب پایان‌نامه‌ها می‌باشد (۳). اعتقاد بر این است که پایان‌نامه یکی از مهمترین و حساسترین جنبه پژوهش محور تحصیلات تکمیلی نگارش پایان‌نامه است (۴). گروهولم بیان می‌کند هدایت مناسب دانشجو در روند نگارش پایان‌نامه بوسیله استاد راهنمای متخصص انجام می‌گیرد (۵).

پیشرفت علم و فناوری و پژوهش کشورها به کمک فعالیت گسترده و مشارکت جویانه استادان و دانشجویان تحصیلات تکمیلی امکانپذیر می‌شود (۶). آموزش مبتنی بر پژوهش و تفسیرهای متفاوت از نحوه اجرای آن در دانشگاه‌ها یکی از پارامترهای مطرح در آموزش‌های دانشگاهی است (۷). بدون آشنایی دانشجو با پژوهش، به‌ویژه در مقطع تحصیلات تکمیلی و توأم بودن آموزش و پژوهش پرورش استعدادها و خلاق در تولید علم و توسعه کشورها ممکن نیست (۸).

اهمیت تحصیلات تکمیلی ناشی از تربیت نیروی انسانی متخصص برای احراز مشاغل با مسئولیت‌های آموزشی و علمی است. علیرغم ذکر اهمیت تحقیقات دانشگاهی، هدایت و نگارش پایان‌نامه‌های تحصیلات تکمیلی در دانشگاه‌های ایران با چالش‌هایی مواجه است. از جمله مهم‌ترین این چالش‌ها می‌توان به چالش‌های انجام و ارزشیابی پژوهش در دوره‌های تحصیلات تکمیلی از جمله انتخاب موضوع، نگارش پروپوزال، اجرای طرح و تهیه گزارش و نگارش مقاله و حدود انتظارات دانشجو از استاد راهنما، اشاره نمود (۹،۱۰). انجام پایان‌نامه بر عهده استاد و دانشجو است. اساتید با راهنمایی و مشاوره مناسب موجب دستیابی دانشجو به اهداف آموزشی و حرفه‌ای می‌شوند (۴). در این فرآیند میزان وقت و انرژی مصرف شده

برای دانشجو در مقابل سودی که برای دانشگاه مانند چاپ مقاله مستخرج از پایان‌نامه دارد به هیچ وجه مقرون به‌صرفه نیست و می‌توان با وقت و انرژی خیلی کمتر خروجی پژوهشی بیشتری را به لحاظ کمی و کیفی داشت (۱۱). ضعف دانشجویان تحصیلات تکمیلی، در دروسی مانند زبان انگلیسی، نگرش نامطلوب به درس آمار زیستی، روش تحقیق و سایر دروس پایه، فقدان دانش و مهارت‌های کافی در استفاده از کامپیوتر و نرم افزارهای مورد نیاز، نداشتن مهارت یافتن منابع علمی موجود در اینترنت و ضعف در آیین نگارش زبان فارسی برای نوشتن متون علمی از اهم موضوعات مرتبط با دانشجو است (۹،۱۰).

این در حالی است که در بسترهای مختلف تحصیلات تکمیلی تلاش‌های بسیاری جهت بهبود روند نگارش پایان‌نامه از طریق بررسی مشکلات و تبیین تجارب اساتید و دانشجویان در روند نگارش پایان‌نامه در ایران و جهان انجام و به طور مثال چالش‌های نگارش فصول پایان‌نامه و کمبود مهارت‌های نگارش آکادمیک (۱۲،۱۳)، عوامل زمینه‌ای و فرآیندی مرتبط با دانشجو (۱۴) و مشکلات ارتباطی بین استاد راهنما و دانشجو (۱۵) گزارش شده است. به طور مثال در مطالعه مک‌فادین و همکاران (۲۰۱۹) که به تبیین تجربه اساتید راهنما در پایان‌نامه‌های مقطع کارشناسی ارشد پرداختند، مشارکت‌کنندگان در مورد نقش خود مطمئن نبودند و عنصر اصلی را ارزیابی مداوم آمادگی، انگیزه و شرایط فردی دانشجو می‌دانستند و معتقد بودند استاد راهنما باید سه عملکرد تسهیل، پرورش و نگهداری استانداردها را داشته باشد (۱۶). مطالعه نوبل (۲۰۱۱) که به تبیین تجربه نظارت پایان‌نامه دانشجویان پرستاری پرداخت، از نظر اساتید راهنما توجه به عملکرد اساتید راهنما و توسعه دستورالعمل‌های دقیق در فرآیند نگارش پایان‌نامه از طریق مشارکت آن‌ها ضروری بود (۱۷). همچنین رابرت و سیمن (۲۰۱۸) به تبیین ویژگی‌های استاد راهنمای خوب پایان‌نامه از دیدگاه اساتید راهنما پرداخته و گزارش دادند که "مشاوره مستقیم و روشن" و "ایجاد اعتماد به نفس" از طرف

استاد راهنما و "علاقه به موضوع" و "مالکیت" از طرف دانشجویان به نظارت خوب یک پایان‌نامه کمک می‌کنند (۱۸). با توجه به اینکه مشکلات و تجارب اساتید می‌تواند مبتنی بر زمینه یا کانتکس آن‌ها منحصر به فرد باشد، لذا نیازمند بررسی عمیق می‌باشد. رویکرد کیفی برای کشف افکار، تجارب، عقاید و بررسی عمیق‌تر مسائل مورد استفاده قرار می‌گیرد. با توجه به اینکه در زمینه مورد پژوهش اطلاعات کافی در زمینه تجارب اساتید در روند نگارش پایان‌نامه دانشجویان تحصیلات تکمیلی وجود نداشت از رویکرد کیفی جهت بررسی عمیق تجارب اساتید استفاده گردید. لذا مطالعه حاضر با هدف تبیین تجارب اساتید در روند نگارش پایان‌نامه تحصیلات تکمیلی دانشگاه علوم پزشکی کردستان انجام گرفت.

روش کار

در این مطالعه به تبیین تجارب اساتید دانشگاه علوم پزشکی کردستان در روند نگارش پایان‌نامه دانشجویان تحصیلات تکمیلی در سال ۱۳۹۸ پرداخته شده است. مطالعه کیفی با تبیین عمیق پدیده‌ها از دیدگاه مشارکت‌کنندگان می‌تواند به روشن شدن وضعیت پدیده مورد نظر کمک نماید. در مطالعه حاضر برای تعمیق معنای داده‌ها از تحلیل محتوایی کیفی به روش قراردادی^۱ استفاده شد. در این روش محقق از بکارگیری طبقات از قبل تعیین شده اجتناب می‌ورزد و اجازه می‌دهد که طبقات و نامشان از درون داده‌ها بیرون آیند. هدف تحلیل محتوای قراردادی توصیف یک پدیده بوده و استفاده از این روش زمانی مناسب است که تئوری و یا متون کافی در مورد پدیده مورد تحقیق وجود نداشته باشد (۱۹).

در پژوهش حاضر ۱۲ نفر از اعضای هیئت علمی دانشگاه علوم پزشکی کردستان، دانشکده پزشکی چهار نفر، دانشکده بهداشت چهار نفر و دانشکده پرستاری-مامایی چهار نفر به صورت هدفمند انتخاب و در مطالعه مشارکت کردند. ملاک و

¹ Conventional

معیار اصلی تعیین شده جهت ورود افراد به مطالعه داشتن نقش استاد راهنما برای تحصیلات تکمیلی در مقاطع کارشناسی ارشد و دکتری، میزان همکاری و تمایل آنان جهت شرکت در جلسات مصاحبه بود. داده‌ها از طریق مصاحبه فردی جمع‌آوری و زمان مصاحبه‌ها بین ۳۰ تا ۶۰ دقیقه بود. فرآیند نمونه‌گیری در پژوهش کیفی مبتنی برهدف و تا اشباع داده‌ها و عدم ایجاد کد جدید نمونه‌گیری ادامه یافت. مصاحبه بر اساس راهنمای مصاحبه (لطفاً در مورد روند همکاری‌تان در انجام پایان‌نامه با دانشجویان تحصیلات تکمیلی برایم توضیح دهید. لطفاً در مورد تجربه خود در روند نگارش پایان‌نامه توضیح دهید. لطفاً در مورد مشکلاتی که در روند نگارش مواجه با آن‌ها مواجه شده‌اید، توضیح دهید). انجام شد.

مصاحبه توسط نویسنده مسئول مقاله با مرتبه استاد که خود نیز در محیط مطالعه شاغل بود انجام شد. مطالعه در دانشگاه علوم پزشکی کردستان انجام شد که دارای دفتر تحصیلات تکمیلی زیر نظر معاونت آموزشی دانشگاه بوده و رشته‌های مختلف در مقطع تحصیلات تکمیلی در سه دانشکده پزشکی، پرستاری، بهداشت بود. مکان انجام مصاحبه‌ها در دانشکده‌های مربوطه و محیط کار اساتید بود. مصاحبه‌ها و مشاهدات یادداشت شده در محیط که برآیند ارتباطات غیرکلامی مصاحبه‌شوندگان بود، ضبط و نسخه‌برداری شدند. جهت تجزیه و تحلیل داده‌های بدست آمده از مصاحبه‌ها از روش تحلیل محتوای قراردادی استفاده شد. در این روش ابتدا تحلیل داده‌ها با خواندن مکرر متن برای غوطه‌ور شدن در آنها و یافتن یک حس کلی شروع می‌شود. سپس متون کلمه به کلمه خوانده می‌شود تا کدها استخراج شوند. این فرآیند پیوسته و مداوم از استخراج کدها تا نام‌گذاری آن‌ها است سپس کدها بر اساس تفاوت‌ها و یا شباهت‌هایشان به داخل طبقات دسته‌بندی می‌گردند و نهایتاً در پایان مثال‌هایی برای هر مفهوم از داده‌ها آماده می‌شود. از مزایای این رویکرد این است که نتایج مستقیماً از داده‌های منتج از مشارکت‌کنندگان در تحقیق بدون تحلیل عقیده منتهی می‌گردد. برای ایجاد یک فهم کلی

طور کامل توضیح داده شد. برای اطمینان از انتقال پذیری داده‌ها کانتکس مورد مطالعه و توصیف پدیده مورد مطالعه برای امکان مقایسه توضیح داده شد. برای اطمینان پذیری روش مطالعه به صورت کامل توضیح داده شد تا امکان انجام مطالعه مشابه برای افراد دیگر وجود داشته باشد.

مطالعه حاضر مورد تایید کمیته اخلاق دانشگاه علوم پزشکی کردستان به شماره IR.MUK.REC.1397.3 بود. ملاحظات اخلاقی در پژوهش حاضر عبارت بودند از کسب اجازه و ارائه معرفی نامه رسمی برای ورود به محیط پژوهش، توضیح هدف پژوهش برای کلیه مشارکت‌کنندگان، اخذ رضایت‌نامه کتبی آگاهانه جهت استفاده از ضبط صوت.

نتایج

میانگین سنی مشارکت‌کنندگان $45/83 \pm 7/55$ و میانگین سابقه کار آنان $10/02 \pm 17/08$ ، از هر دو جنس (۳ زن و ۹ مرد) با تحصیلات و سوابق تدریس متفاوت بود. مرتبه علمی افراد شامل یک استاد، ۶ دانشیار و ۵ استادیار بود. در مجموع ۶۶۵ کد اولیه به دست آمده که با بررسی آن‌ها از نظر تشابه و تناسب، تعداد ۲۰۴ کد اولیه حاصل شد. از تجزیه و تحلیل داده‌ها ۳۰ زیرطبقه و ۴ طبقه اصلی استخراج گردید. تجارب مشارکت‌کنندگان در مورد روند نگارش پایان‌نامه به صورت (۱) آماده‌بودن دانشجو، (۲) اولویت‌نداشتن تحصیل، (۳) کار گروهی ضعیف و (۴) مشکلات اجرایی بود (جدول ۱).

از متن مصاحبه‌ها و اطلاعات پیاده شده باید آن متن چندین و چندین بار خوانده شود. یک حرکت منظم و مداوم از جزء به کل متن و برعکس به منظور ایجاد ادراک کلی از آن متن الزامی و مورد تاکید می‌باشد (۱۹). بدین منظور پس از مرور چند باره متن مصاحبه‌ها، به واحدهای تحلیل تقسیم شدند. مبنای طبقه‌بندی واحدهای تحلیل بر اساس ملاک تشابه مفهومی و معنایی و پس از مرور چند باره بود. به منظور کاهش واحدهای مفهومی و تبدیل طبقه‌های فرعی و اصلی انتزاعی به طبقات مفهومی‌تر، روند تنزل در کاهش داده‌ها در تمام واحدهای تحلیل ادامه پیدا کرد. با این روش، واحدهای تحلیل در طبقه‌های اصلی که کلی، مفهومی و انتزاعی بودند، قرار گرفتند. در هر مرتبه تغییرات مورد نیاز در محتوا و نام طبقه‌ها داده شد. پس از حصول رضایت در مورد معنای داده‌ها، قالب طبقه‌های اصلی و فرعی، محتوا و نام آن‌ها و مضامین در بخش یافته‌ها ارائه شدند.

در پژوهش حاضر برای اعتباربخشی از معیارهای چهارگانه معرفی شده توسط لینکلن و گوبا^۲ شامل قابلیت اعتبار یا باور-پذیری^۳، قابلیت تأیید یا تأییدپذیری^۴، انتقال‌پذیری داده‌ها^۵ و اطمینان‌پذیری^۶ استفاده شد (۲۰). جهت افزایش قابلیت اعتبار یا باورپذیری در مطالعه حاضر موارد زیر رعایت گردید: انتخاب روش تحقیق مناسب با سوال پژوهش، آشنائی با فرهنگ و کانتکس موجود، نمونه‌گیری متنوع (هر دو جنس با مرتبه علمی و سابقه کار مختلف از دانشکده‌های متفاوت) با تاکید بر مطلع کلیدی بودن افراد، تلاش برای جلب اعتماد مشارکت‌کنندگان با توضیح هدف مطالعه و محرمانه ماندن اطلاعات، تکرار سوالات در روند مصاحبه، خلاصه‌کردن جلسات بین محقق و سایر اعضای تیم تحقیق، چک کردن کدها با مشارکت‌کنندگان، همتایان و متخصصان بود. جهت اطمینان از قابلیت تأیید یا تأییدپذیری داده‌ها روش تحقیق و تحلیل آن به-

² Lincoln and Guba

³ Credibility

⁴ Confirmability

⁵ Transformability

⁶ Dependability

جدول شماره ۱ : طبقات اصلی و زیرطبقات

طبقات اصلی	زیرطبقات
۱-آماده نبودن دانشجو	پایین بودن سطح علمی و شناخت مفاهیم پایه‌ای
	ضعف زبان انگلیسی
	فقدان/ ناکافی بودن مهارت‌های ICDL
	آشنایی ناکافی با مبانی پژوهش
	تمایل به پژوهش سطحی/ کم ارزش
	فقدان دانش و مهارت‌های آماری دانشجو
	فقدان توان تحلیل و نتیجه گیری
	ضعف در نگارش فارسی
	نداشتن هدف مشخص از ادامه تحصیل
۲-اولویت نداشتن تحصیل	اشتغال همزمان با تحصیل
	نداشتن انگیزه و پشتکار کافی
	عدم توجه دانشجو به رعایت چهار چوب زمانی انجام تحقیق
	گسست زمانی بین مقاطع تحصیلی
	تعهد و رفتار حرفه ای ناکافی
	بی نظمی دانشجو
	رفتارهای عمومی دانشجو
	استفاده از مراکز فروش خدمات پایان نامه
	عوامل متفرقه دانشجو
	کمبود وقت برخی اساتید
۳-کار گروهی ضعیف	کمک های افراطی برخی اساتید به دانشجو
	فقدان / ضعف فرهنگ کار گروهی
	کم رنگ بودن روابط دوستانه بین تیم پژوهشی
	مسایل آموزش برای پژوهش
۴-مشکلات اجرایی	کمبود کارکنان واحد پژوهشی دانشگاه/دانشگاه ها
	تحمیل سلیقه و مسئولیت ها به استاد راهنما
	عدم اجرای کامل قوانین آموزشی
	افزایش جذب کمی دانشجو
	عدم تخصیص بودجه کافی پژوهشی پایان نامه
	سیاست‌های انتخاب اعضای شوراهای پژوهشی و مدیران

بحث

در پژوهش حاضر تجارب مشارکت‌کنندگان در روند نگارش پایان نامه در چهار طبقه (۱) آماده نبودن دانشجو، (۲) اولویت

یادگیری آن از جمله چالش‌های دانشجویان تحصیلات تکمیلی بود (۱۳). لذا شناسایی موانع برای آشنایی و استفاده از پایگاه‌ها و مهارت‌آموزی برای جستجوی هدفمند در دانشجویان تحصیلات تکمیلی ضروری می‌باشد.

فقدان توان تحلیل و نتیجه‌گیری و ضعف در نگارش فارسی در طول تحصیل به‌ویژه در مراحل نگارش پروپوزال، نگارش گزارش پایان‌نامه و حتی در جلسه دفاع مشکل بزرگی است. پیشنهاد می‌شود دانشگاه با برگزاری کلاس و دوره‌های آموزشی اقدام به تقویت این مهارت‌ها نماید. این موارد از جمله نوآورانه‌ترین دوره‌های آموزشی است که از توجه غافل مانده است. نتایج مطالعه حسرتی تحت عنوان نگارش دانشگاهی در دانشگاه‌های ایران حلقه گمشده آموزش عالی، نشان داد که به نگارش دانشگاهی ارزش کافی داده نمی‌شود. بیشتر استادان تحصیلات تکمیلی دانشجو را مکلف به انجام تکالیف نگارشی نمی‌کنند. همچنین، دانشجویان بازخورد لازم از استادان را دریافت نمی‌کنند (۱۰).

تمایل به پژوهش سطحی/کم ارزش تا حدودی بر می‌گردد به نداشتن دیدگاه پژوهشی در محیط و اساتید باید طی دوره تئوری برای دروس خود، چشم‌انداز و کاربرد پژوهشی موارد تدریس شده را برای دانشجو تشریح و قابل تجسم نمایند. در رابطه با فقدان دانش و مهارت‌های آماری دانشجو، اظهار نظرهای اساتید این گروه اشاره به ضعف بودن دانش پایه ریاضی دارد. اگر چه علاوه بر واحد درسی و برگزاری گارگاه‌های مرتبط، معضل کماکان ادامه دارد. به نظر می‌رسد مسئولین با نظر سنجی از دانشجویان و اساتید مرتبط اقدام به نیازسنجی آموزشی خاص در این زمینه، بتوانند گره‌گشایی نمایند. بهره‌گیری از شیوه‌های نوین یادگیری نباید مورد غفلت قرارگیرد. یافته‌های مطالعه‌ای کیفی با هدف تبیین دیدگاه‌ها، تجربیات و ادراکات اساتید و دانشجویان از شیوه‌های آموزش و یادگیری مؤثر در مقطع تحصیلات تکمیلی در سه حیطه ویژگی‌های اساتید، انتظارات دانشجویان و تعامل بین استاد و دانشجو توصیف شد (۲۱). لذا ارتقاء یادگیری و رضایتمندی دانشجویان،

نداشتن تحصیل، (۳) کار گروهی ضعیف و (۴) مشکلات اجرایی گزارش گردید. در خصوص طبقه آماده نبودن دانشجو بیشتر موارد در رابطه با کاستی‌های مقاطع پیشین است. در بیشتر موارد استاد مجبور می‌شود که مبانی درس مقطع گذشته را تکرار نماید و در این صورت فرصت اندکی برای پرداختن به اهداف آموزشی مقطع حاضر می‌شود. برگزاری آزمون‌های تستی نه چندان معتبر برای ورود به تحصیلات تکمیلی و افزایش کمی دانشجو می‌توانند از علت‌های این مشکل باشند. مهارت‌های ICDL یکی از مهم‌ترین مهارت‌هایی است که باید بعنوان پیش‌شرط ورود به تحصیلات تکمیلی مورد توجه قرارگیرد. آشنایی با مفهوم سیستم عامل ویندوز، استفاده و مدیریت فایل‌ها، آشنایی با برنامه‌های پردازش متن، آشنایی با اکسل و پاورپوینت، شناخت خدمات شبکه اینترنت و پست الکترونیک از جمله مهارت‌های پایه‌ای برای دانشجویان تحصیلات تکمیلی می‌باشد. برخی از موارد آماده نبودن دانشجو که انتظارات اساتید از دانشجویان تحصیلات تکمیلی برآورده نمی‌شود را می‌توان با برگزاری دوره‌های آموزشی اجباری و دریافت گواهی مشروط به انجام کار عملی در زمان‌های مناسب طی دوره تحصیل کاهش داد. همسو با یافته‌های ما نتایج تحلیل کیفی "منصوری و محمود" رفتار اطلاع جویی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه خوارزمی درحال نوشتن پایان‌نامه نشان داد که بیشترین مشکلات دانشجویان شامل دشواری در یافتن اطلاعات مرتبط، محدودیت زبانی منابع، تعدد اهداف، محدودیت شکلی منابع، نا آشنایی با منابع تخصصی، فقدان مهارت‌های سواد اطلاعاتی و صرف زمان زیاد جهت جستجو و بعبارتی استمرار در جستجو بود (۹). در مطالعه انجام‌شده در کشور تانزانیا چالش‌های نگارش پایان‌نامه در دانشجویان تحصیلات تکمیلی به صورت آماده‌نبودن برای نگارش فصول پایان‌نامه و کمبود مهارت‌های نگارش آکادمیک گزارش گردید (۱۲). همچنین در مطالعه انجام‌گرفته بر روی دانشجویان کشور عربستان که در کشور نیوزلند مشغول به تحصیل بودند، ضعف در زبان انگلیسی و نگرش نامناسب به

بازبینی برنامه‌های آموزشی با هدف کاربرد روشهای نوین تدریس مورد نیاز است. متخصصان آمار مشکل انتقال مفاهیم به دانشجویان را همواره مطرح کرده‌اند. می‌توان اظهار داشت که هر اندازه نگرش مثبت بیشتری نسبت به آمار و یا نگرش دانشجویان نسبت به کاربرد آمار در زندگی برای فرد ارزشمندتر شود، یادگیری آمار جذاب‌تر و سهل‌تر می‌شود. لذا می‌توان بیان کرد که با تغییر احساسات دانشجویان نسبت به آمار، ارزش نگرش نسبت به این درس و سایر مقیاس‌های نگرش کلی دانشجویان در مورد درس آمار بهبود می‌یابد (۲۲).

طبقه دوم با بیشترین زیرطبقات اولویت‌نداشتن تحصیل بود. از جمله این موارد نداشتن هدف از ادامه تحصیل و کم‌بودن انگیزه و پشتکار تحت تاثیر عدم اطمینان به یافتن کار پس از فراغت از تحصیل قرار می‌گیرد. بروز هر یک از این عوامل می‌تواند به تنهایی چالشی جدی در همراهی دانشجویان با استاد در همه مراحل تحصیل اعم از مراحل فراگیری دروس و انجام پژوهش باشد. فقدان شغل مرتبط با رشته و نداشتن آینده کاری روشن، هزینه‌ها و زمان صرف‌شده دوره‌های تحصیلات تکمیلی را زیر سوال می‌برد. از دیدگاه اساتید راهنما دانشجویان پزشکی دانشجویان معمولاً تمایل دارند سریعتر کارشان را پایان دهند (۲۳). اشتغال همزمان با تحصیل در دسر اکثر گروه‌های آموزشی است. در اغلب موارد سیاست آموزشی دانشگاه‌ها مدارا کردن با این دسته دانشجویان است و مشکلات آن متوجه اساتید است. از جمله عدم حضور منظم در کلاس که موجب یاد نگرفتن بسیاری از مطالب شده و در نهایت جبران این کاستی‌ها در روند انجام پایان‌نامه بر دوش اساتید سنگینی می‌کند. پیشنهاد می‌شود دانشگاه سیاست خاصی برای این دسته دانشجویان اتخاذ نماید مانند کلاس غیرحضور و مجازی که دانشجویان مکلف به انجام تکالیف واگذار شده و شرکت در آزمون‌های مرحله‌ای شود.

در رابطه با عدم توجه دانشجویان به رعایت چهار چوب زمانی انجام تحقیق، تعهد و رفتار حرفه‌ای ناکافی، سهل‌گیری و کنار آمدن سیستم آموزشی و حتی خود اساتید بی‌تاثیر در ایجاد این

وضعیت نیستند. گاهاً با سخت‌گیری استاد دانشجویان با مراجعه به مدیر گروه و مسئولین اقدام به رفع محدودیت کرده و برخورد قاطعی با این موارد به‌عمل نمی‌آید. تبعات این رفتار و برخوردها الگوسازی منفی برای سایر دانشجویان به همراه خواهد داشت. همچنین استفاده از مراکز فروش خدمات امور پایان‌نامه هم چون آفتی گریبان‌گیر جامعه علمی کشور شده است. دانشجویان کم‌توان بیشترین مشتریان این بنگاه‌ها هستند. لذا شناسایی و نظارت بیشتر بر این مراکز و پیش‌کردن مداوم فعالیت دانشجویان توصیه می‌گردد.

در طبقه سوم کم‌کاری برخی اساتید، کمک‌های افراطی برخی اساتید به دانشجویان، فقدان/ضعیف بودن فرهنگ کارگروهی و کم‌رنگ بودن روابط دوستانه بین تیم پژوهشی از زیرطبقات کار گروهی ضعیف بودند. در رابطه با کم‌کاری برخی اساتید به نظر می‌رسد مدیران گروه‌های آموزشی باید با در نظر گرفتن سیاست‌های مناسب اقدام به شناسایی این موارد و برخورد متناسب چاره‌گشایی نمایند. نقطه مقابل کم‌کاری برخی از اساتید کمک‌های افراطی دیگر اساتید به دانشجویان موجب ایجاد توقعات غیرمنطقی دانشجویان و ترویج این‌گونه انتظارات می‌شود. تبعات این پدیده علاوه بر موارد ذکر شده موجب خستگی، کاهش انرژی استاد و فرسودگی زودرس می‌شود. در واقع استاد بجای صرف وقت برای رشد و تعالی خود، درگیر اجرای امور پژوهشی که وظیفه دانشجویان است می‌شود. افزون بر فرسودگی استاد، دانشگاه از تولید علم توسط این اساتید محروم می‌شود. در یک پژوهش انجام شده توسط سعیدی و همکاران توجه به پایان‌نامه‌های دانشجویان مقطع تحصیلات تکمیلی را بعنوان یکی از مهم‌ترین زمینه‌های پژوهش در حوزه آموزش عالی مورد بررسی قرارداد. نتیجه‌گیری نویسندگان، انتخاب یک استاد راهنمای خوب و بهره‌مند شدن از راهنمایی‌های صحیح وی را مهم‌تر از نگارش پایان‌نامه بود. یافته‌ها در مورد ویژگی‌های یک استاد راهنمای خوب را شامل (۱) نشانگرهای رفتاری استاد راهنما، (۲) رابطه نظارتی استاد راهنما و دانشجویان، (۳) رابطه تعاملی استاد راهنما و دانشجویان، (۴) اخلاق حرفه‌ای آموزشی

عمل آورد. تعامل و نشست‌های گروهی در دانشکده‌های مختلف معمولاً بعنوان یکی از شاخص‌های فعالیت گروه‌ها و به‌ویژه مدیران گروه مورد ارزیابی قرار نمی‌گیرد و یا کم‌رنگ است. انتخاب مکرر برخی افراد، عضویت بعنوان شخص حقوقی با توجه به گردش تکراری مدیران، فرصت شکل‌گیری و ایجاد تنوع و سلیقه در ترکیب شورهای پژوهشی دانشکده‌ها و دانشگاه را بین می‌برد. در این زمینه دانشگاه باید بازنگری در انتخاب اعضای شورهای پژوهشی با هدف تامین فرصت برای حضور و برخورداری از افکار و سلیقه‌های متنوع‌تر به‌عمل آورد. از جمله محدودیت‌های پژوهش حاضر انجام مطالعه بر روی گروه کوچکی از اساتید در یک دانشگاه بود. با توجه به کم بودن تعداد مشارکت‌کنندگان و لزوم حفظ محرمانگی از ارائه جدول مشخصات دموگرافیک مشارکت‌کنندگان خودداری گردید. همچنین در این رابطه فقط تجارب اساتید بررسی شده که نیاز به بررسی تجارب دانشجویان در روند نگارش پایان نامه نیز احساس می‌شود.

نتیجه‌گیری

در پژوهش حاضر تجارب مشارکت‌کنندگان در روند نگارش پایان‌نامه در چهار طبقه (۱) آماده‌نبودن دانشجو، (۲) اولویت‌نداشتن تحصیل، (۳) کار گروهی ضعیف و (۴) مشکلات اجرایی گزارش گردید. با توجه به نقش مهم اساتید و دانشجویان در روند نگارش پایان‌نامه ایجاد آمادگی در اساتید و دانشجویان، درگیری بیشتر دانشجویان با روند نگارش پایان‌نامه، برنامه‌ریزی جهت هماهنگی بین بخش‌های مختلف آموزش و پژوهش، تقویت روحیه کار گروهی و بهبود سیاست‌ها جهت ارتقاء روند نگارش پایان‌نامه در دانشگاه علوم پزشکی کردستان پیشنهاد می‌گردد.

تشکر و قدردانی

مطالعه حاضر مصوب شورای پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی کردستان و مورد تایید کمیته اخلاق دانشگاه علوم پزشکی کردستان به شماره IR.MUK.REC.13973.3 بود.

استاد راهنما، (۵) ویژگی‌های رفتاری استاد راهنما و (۶) تخصص استاد راهنما دسته بندی کردند (۲۴). در یک مطالعه وجود ارتباط مناسب بین استاد راهنما و دانشجو و هدایت صحیح دانشجو و ارتقاء اعتماد به نفس آنان جزء ویژگی‌های مناسب اساتید راهنما گزارش گردید (۱۵). بهره‌برداری از نتایج پژوهش حاضر و تحقیقات مشابه می‌تواند در کاهش چنین مشکلاتی موثر واقع گردد. ضعیف‌بودن فرهنگ کار گروهی و کم‌رنگ‌بودن روابط دوستانه بین تیم پژوهشی با فرهنگ‌سازی و تشویق و ترغیب اساتید قابل کاهش است. برخی از عوامل ایجاد این پدیده عدم تعهد و پایبندی به مسئولیت‌های پذیرفته‌شده توسط برخی افراد است که متعاقباً منجر به گریز از انجام کارهای مشارکتی می‌گردد. فرهنگ‌سازی و پایداری در انجام بموقع تعهدات از موارد پیشنهادی است که باید مکرراً در جلسات گروه‌های آموزشی مورد تاکید، تشویق و ترغیب قرار-گیرند.

در طبقه چهارم مشکلات اجرایی در روند نگارش پایان‌نامه تحصیلات تکمیلی مطرح شد. رعایت قوانین به صورت یکدست برای همه دانشجویان می‌تواند زمینه پایبندی آنان به قوانین و دستورالعمل‌ها را افزایش دهد. درخصوص افزایش جذب کمی دانشجو به نظر می‌رسد که دانشگاه باید بازده کیفی این موضوع را مورد بازبینی قرار دهد. افزایش بی‌رویه جذب کمی دانشجو موجب پذیرش دانشجویان ضعیف شود که پیامدهای آن در روند نگارش پایان‌نامه و فرسودگی اساتید مشاهده می‌گردد. در رابطه با عدم تخصیص بودجه کافی پژوهشی پایان‌نامه، کمبود نیروی انسانی و امکانات آموزشی بی‌تاثیر از مسائل تحریم و شرایط اقتصادی کشور و تخصیص اعتبار نیست. اساتید راهنما در راهنمایی پایان‌نامه دانشجویان تحصیلات تکمیلی بازاریابی با برخی چالش‌هایی مربوط به عوامل زمینه‌ای دانشجویان و برخی مربوط به فرآیند نگارش پایان‌نامه روبرو بودند (۱۴). می‌توان با اتخاذ دستورالعمل‌های مناسب در گروه‌های آموزشی در کاهش تحمیل سلیقه و مسئولیت‌ها به استاد راهنما و عدم اعتماد به داده‌های جمع‌آوری شده توسط دانشجو اقدام‌های موثری به-

بدینوسیله از کلیه اساتید محترم که با مشارکت خود امکان انجام این پژوهش را فراهم نمودند کمال تشکر را داریم. بدین وسیله نویسندگان اعلام می‌دارند که هیچ تضاد منافی در رابطه با نویسندگی و یا انتشار این مقاله ندارند.

References

1. Lundgren SM, Halvarsson M. *Students' expectations, concerns and comprehensions when writing theses as part of their nursing education*. Nurse Education Today 2009; 29(5): 527-32.
2. Mojahed SH, Nasiriani KH. *Viewpoints of students of Shahid Sadoughi University of Medical*. The Journal of medical education and development 2012; 6(1): 3-10. [Persian]
3. Powell S, Green H. *The doctorate worldwide*. Open University Press, McGraw-Hill Education (UK) 2007; 1-275.
4. McAlpine L, Weiss J. *Mostly True Confessions: Joint Meaning-Making about the Thesis Journey*. Canadian Journal of Higher Education 2000; 30(1): 1-26.
5. Greveholm B, Persson LE, Peter W. *A dynamic model for doctoral students and guidance of supervisor in research group*. Educational Studies in Mathematics 2005; 60(2): 173-179.
6. Piccinin SJ. *Graduate Student Supervision: Resources for Supervisors & Students*. Triannual Nesletter. Centre for Development of Teaching & Learning (CDTL). CDTLink: University of Ottawa, Canada. 2000.
7. Behzadi H, Davarpanah M. *Factors influencing the research experience of the graduate students at Ferdowsi University of Mashhad*. Library and Information Science Research 2009; 10(2): 227-250. [Persian]
8. Lancaster S, Milia LD, Cameron R. *Supervisor behaviours that facilitate training transfer*. Journal of Workplace Learning 2013; 25 (1): 6-22.
9. Mansourian Y, Mahmood S. *An investigation of information seeking behavior of graduate students of KHarazmi University in writing dissertation*. Human Information Interaction 2015; 2 (2): 1-8. [Persian]
10. Hasrati M. *Academic writing in Iranian university: the lost ring of the chain*. Journal of Research and Planning in Higher Education 2005; 11(1): 103-138. [Persian]
11. Noori Hekmat S, Rezaei M, Dehnavieh R. *Effective factors on postgraduate students' research experience in Kerman University of Medical Sciences*. Research in medical education 2016; 8(3): 34-44. [Persian]
12. Komba SC. *Challenges of writing theses and dissertations among postgraduate students in Tanzanian higher learning institutions*. International Journal of Research Studies in Education 2016; 5(3): 71-80.
13. Ankawi A. *The academic writing challenges faced by Saudi students studying in New Zealand*. Doctoral dissertation, Auckland University of Technology, School of Culture and Society 2015; 1-89.
14. Vos L, Armstrong K. *Context and process challenges associated with supervising postgraduate dissertations: An example from marketing*. The International Journal of Management Education 2019; 17(1): 47-61.
15. Roberts LD, Seaman K. *Good undergraduate dissertation supervision: perspectives of supervisors and dissertation coordinators*. International Journal for Academic Development 2018; 23(1): 28-40.

16. Macfadyen A, English C, Kelleher M, et al. '*Am I doing it right?*' *Conceptualising the practice of supervising master's dissertation students*. Higher Education Research & Development 2019; 38(5): 985-1000.
17. Noble H. *Exploring the experience of supervising pre-registration nursing students thorough their literature review dissertation*. Learning at City Journal 2011; 1(1): 25-32.
18. Roberts LD, Seaman K. *Good undergraduate dissertation supervision: perspectives of supervisors and dissertation coordinators*. International Journal for Academic Development 2018; 23(1): 28-40.
19. Hsieh HF, Shannon SE. *Three approaches to qualitative content analysis*. Qualitative health research 2005; 15(9): 1277-88.
20. Lincon YS, Guba EG. *Naturalistic inquiry*. Beverly Hills: SAGE Publications, Inc 1985.
21. Rimaz S, Zarei F. *Exploring the teaching and learning approaches from the viewpoint of postgraduate students and their lecturers*. Iranian Journal of Health Education and Health Promotion 2013; 1(3): 67-82.
22. Saeed Firoozabadi M, Tabesh H, Hashemi SM, et al. *Study of Students' Attitudes Toward Biostatistics and Using Technology in Bushehr University of Medical Sciences*. Journal of Higher Education Curriculum Studies 2016; 4: 347-355. [Persian]
23. Changiz T, Adibi P, Hosseini M, et al. *Viewpoints of supervisors about the problems in the process of dissertations for general medicine program Isfahan University of Medical Sciences*. Iranian Journal of Medical Education 2003; 3(1): 23-33. [Persian]
24. Saeedi Y, Arasteh H, Zeinabadi H. *The Qualities of a Good Supervisor from the Viewpoint of Postgraduate Students: A Qualitative Study*. Journal of higher education curriculum studies 2016; 7(13): 122-54. [Persian]

Exploring the Experiences of Professors in the Process of Writing Graduate Students' Dissertations: A Qualitative Study

Valiee S (Ph.D)¹, Taymoori P (Ph.D)^{2*}, Pashaei T (Ph.D)³, Bahmani A (Ph.D)⁴

¹ Associate Professor of Nursing Education, Clinical Care Research Center, Research Institute for Health Development, Kurdistan University of Medical Sciences, Sanandaj, Iran.

² Professor of Health Education and Promotion, Social Determinants of Health Research Center, Research Institute for Health Development, Kurdistan University of Medical Sciences, Sanandaj, Iran.

³ Associate Professor of Health Education and Promotion, Social Determinants of Health Research Center, Research Institute for Health Development, Kurdistan University of Medical Sciences, Sanandaj, Iran.

⁴ Assistant Professor of Health Education and Promotion, Social Determinants of Health Research Center, Research Institute for Health Development, Kurdistan University of Medical Sciences, Sanandaj, Iran.

Received: 18 Jan 2021

Revised: 14 March 2021

Accepted: 11 May 2021

Abstract

Introduction: One of the essential parts of postgraduate education is writing a thesis that has educational and research aspects which is an exclusive experience to students and teachers. The purpose of this study was to explore the teachers' experiences of Kurdistan University of Medical Sciences on the process of writing a dissertation among postgraduate students.

Methods: The present study was carried out with a qualitative approach and a qualitative content analysis method in 2019. By using the purposeful sampling method, 12 professors who worked at the Kurdistan University of Medical Sciences and having experience as a supervisor dissertation of postgraduate students have been selected and the semi-structured interviews conducted with them. The interviews recorded, transcribed, and analyzed by the content analysis method.

Results: From data analysis of experiences of the participants as a supervisor at the dissertation of postgraduate students writing process, four categories of results have been extracted: 1. Student unpreparedness, 2. Not a priority of education, 3. Poor teamwork, and 4. Executive problems.

Conclusion: According to the findings, to prepare and more involving students with the process of writing a dissertation, to plan for coordination between different sections, to strengthen the spirit of teamwork, to improve policies and to upgrade the process of writing a dissertation recommended.

Keywords: Experience, Professor, Dissertation, Postgraduate Education, Qualitative Study

This paper should be cited as:

Valiee S, Taymoori P, Pashaei T, Bahmani A. *Exploring the Experiences of Professors in the Process of Writing Graduate Students' Dissertations: A Qualitative Study*. J Med Edu Dev; 2021, 16 (1): 66-76.

* Corresponding Author: Tel: +989183737303, Email: parvaneh.tay@gmail.com